

Publicatie Minderhedenforum
6 februari 2015

HANDELINGSKADER WERKEN AAN EEN PARTICIPATIEF BELEID MET AANDACHT VOOR SUPERDIVERSITEIT

Auteur: Kathleen Vandendaele

Vlaanderen
verbeelding werkt

Verantwoordelijke uitgever: Hüseyin Aydinli

HANDELINGSKADER

WERKEN AAN EEN PARTICIPATIEF BELEID

MET AANDACHT VOOR SUPERDIVERSITEIT

MINDERHEDENFORUM VZW

Inhoudstafel

1.	Inleiding	3
2.	Het begrip participatie kent vele invullingen	5
3.	Werken aan een participatief beleid	6
4.	Aandacht voor superdiversiteit	9
5.	Conclusie	11
6.	Literatuurlijst	12

1. Inleiding

HET MINDERHEDENFORUM GEEFT mensen met een migratieachtergrond in Vlaanderen en Brussel **EEN STEM**. Al meer dan 10 jaar zorgt het Minderhedenforum ervoor dat etnisch-culturele minderheden gehoord worden en dat hun noden (h)erkend worden. We brengen mensen bij elkaar en zo komen we samen tot aanbevelingen die we verdedigen bij beleidsmakers en presenteren in de media.

Vraagstelling

In deze visietekst geven we mee hoe het Minderhedenforum **EEN PARTICIPATIEF BELEID MET AANDACHT VOOR SUPERDIVERSITEIT** opvat. Wat betekent dit voor ons concreet en welke elementen zijn hierbij van belang? Vanuit onze opdracht als belangenbehartiger van etnisch-culturele minderheden willen we zowel middenveld, lokale besturen en de brede samenleving aanzetten om actief werk te maken van meer en betere diversiteit en participatie.

Diversiteit in overleg, geen optie maar een must.

Superdiversiteit domineert, is blijvend en groeiend! Superdiversiteit is een globaal fenomeen dat niet meer weg te denken is uit het persoonlijk leven, noch uit het publieke domein en geeft vorm aan de samenleving. We zijn dus allen deel van deze nieuwe realiteit. We stellen vast dat deze realiteit zich niet weerspiegelt binnen overlegfora of op andere plaatsen waar aan de samenleving vorm wordt gegeven.

Divers samengestelde participatiefora zijn een noodzaak als we een goede en duurzame oplossing met een brede gedragenheid willen. Kernbegrip hierbij is kwaliteit.

KWALITEIT: De vraag naar meer diversiteit binnen overlegfora is een pleidooi voor kwaliteit. Bepaalde maatschappelijke problemen zijn zo complex geworden dat een oplossing vanuit één homogene groep vaak onvolledig is en geen antwoord zal brengen. Het idee van 'de burger' of 'het volk' bestaat namelijk niet. Er is een veelheid aan individuen en (sub)groepen die elk een eigen kijk op eenzelfde realiteit hanteren. Willen we een kwaliteitsvolle oplossing met een brede gedragenheid dan is het noodzakelijk om de inzichten, perspectieven en benaderingen van alle betrokken actoren in het debat te trekken. Het is enkel met ieders inbreng dat we kunnen komen tot duurzaamheid en gedragenheid.

Om duidelijk te maken wat we begrijpen onder werken aan een participatief beleid met aandacht voor superdiversiteit, moeten we starten bij het begin:

1. Wat begrijpen we onder participatie?
2. Wat gebeurt er wanneer we participatie linken aan beleid?
3. En wat houdt aandacht voor superdiversiteit precies in?

2. Het begrip participatie kent vele invullingen

De betekenis en invulling die elk individu aan dit begrip geeft is rechtstreeks verbonden met zijn persoonlijke kijk op participatie. Kortom, hoe we persoonlijk kijken naar participatie bepaalt hoe we denken over een participatief beleid.

Het begrip participatie laat vele benaderingen en evenveel interpretaties toe. Afhankelijk of we het begrip vanuit een economisch, politiek, juridisch, sociologisch, medisch, beleidswetenschappelijk of filosofisch oogpunt bekijken, krijgen we steeds een ander maatschappelijk effect. De verwachtingen en het (methodisch) handelen verschillen naargelang dat oogpunt en zorgen vaak voor verwarring.

Een strikte afbakening van het begrip participatie is niet mogelijk. Het begrip varieert naargelang levens- of beleidsdomein en doelstelling. De juiste kijk schuilt in het geheel van bovenstaande benaderingen. **DAAROM PLEIT HET MINDERHEDENFORUM VOOR EEN MULTIDISCIPLINAIRE KIJK OP PARTICIPATIE.** Een kijk waarin de diverse benaderingen van participatie erkend en meegenomen worden.

3. Werken aan een participatief beleid

Wanneer we participatie gaan linken aan beleid ontstaat er vaak verwarring tussen wat beleidsparticipatie inhoudt en wat werken aan een participatief beleid dan wel betekent. Hoewel beide termen naast elkaar kunnen bestaan en het in realiteit vaak een samenspel is, zijn beide termen toch duidelijk te onderscheiden van elkaar.

Zo spreken we over **BELEIDSPARTICIPATIE** wanneer het gaat over initiatieven die vertrekken vanuit het individu. Het gaat over burgers die iets willen veranderen in hun straat, buurt, stad of gemeente en die daartoe een initiatief nemen.

Voorbeeld:

Je woont in een woonwijk in Brussel vlakbij een zakencentrum. Elke dag staat je buurt vol met auto's van pendelaars. Er is zelfs geen plaats meer voor je eigen auto. Wildparkeren is de norm. Jij, je burens en de andere buurtbewoners besluiten om een grootschalige petitie te organiseren voor een verbod op parkeren van pendelaars in een woonwijk.

*Je neemt het initiatief om samen met anderen iets te veranderen in je straat of buurt. Op dat moment spreken we van **beleidsparticipatie**.*

'Het participatief beleid' is geen ideale term. Waarom? Het bestaat niet. Het is geen statisch, maar een dynamisch gegeven. Een juistere omschrijving is '**WERKEN AAN EEN PARTICIPATIEF BELEID**'. Het gaat over een beleid (of een bestuur, organisatie, wijkoverleg...) die zichzelf in vraag stelt, de nodige ruimte creëert en toelaat dat mensen – op hun maat - mee voorbereiding, uitvoering en evaluatie van hun beleid bepalen.

Wanneer een beleid dat toelaat en/of faciliteert werkt zij aan een participatief beleid.

Voorbeeld:

*Jullie zijn in actie geschoten met de petitie voor het verbod. Tientallen bewoners tekenden reeds de petitie. In tussentijd dachten jullie ook na over mogelijk oplossingen voor de pendelaars. Jullie besluiten om met de petitie en de voorstellen naar jullie lokaal bestuur te gaan en het probleem te bespreken. Indien jullie lokaal bestuur jullie ontvangt, luistert naar wat jullie te vertellen hebben en samen met jullie op zoek willen gaan naar een oplossing opdat moment **werkt** jou lokaal bestuur **aan een participatief beleid**.*

Elke vorm van participatie aan een beleid kan bovendien zowel **INSTRUMENTEEL ALS PRINCIPIEEL** ingevuld worden.

Een **INSTRUMENTELE INVULLING** houdt in dat het beleid, bestuur of organisaties de centrale en initiërende actor is. Het beleid is al uitgestippeld maar dient (door de burger) nog bevestigd of gelegitimeerd te worden. In de praktijk is het bij deze invulling onzeker of er al dan niet rekening gehouden wordt met de input van burgers, organisaties en diensten.

De input die hier gegeven wordt noemen we **INSPRAAK**.

Een beleid voeren met een **PRINCIPIËLE INVULLING** wil zeggen dat er een erkenning is van het recht van burgers, organisaties en diensten om hun visie in het debat in te brengen en zeggenschap uit te oefenen over de inhoudelijke invulling en vormgeving van dat beleid.

Hier spreken we over **PARTICIPATIE** dat wordt opgevat als een proces waarbij er tussen de verschillende actoren sprake is van een betekenisvolle en ingrijpende interactie, van dialoog, van coproductie en cocreatie.

In de realiteit zijn voorgaande opsplitsingen nooit zo zwart-wit. Elke vorm van participatie aan een beleid is steeds een evenwichtsoefening of combinatie van bovenstaande begrippen.

Het is voor een beleid en het individu de taak om steeds op zoek te gaan naar een goede verdeelsleutel.

Waar gaat het Minderhedenforum voor?

We geloven dat wij, als Minderhedenforum, maar ook het brede middenveld de rol hebben om beleidsparticipatie te ondersteunen en het beleid te stimuleren om werk te maken van een participatief beleid.

Het Minderhedenforum bepleit dat het noodzakelijk is voor een beleid, bestuur, organisatie of overlegforum om te werken aan een **PARTICIPATIEF BELEID** dat inzet op een **PRINCIPIËLE INVULLING**.

Waarom?

Het is niet genoeg te geloven dat beleidsparticipatie alleen, zonder te werken aan een participatief beleid, het antwoord is.

In eerste instantie omdat er in onze samenleving structurele uitsluitingsmechanismen (armoede, discriminatie, racisme en sociale uitsluiting) zijn ingebouwd die het individuen onmogelijk maken om tot initiatief te komen. Tenslotte kun jij als geëngageerde burger nog zoveel aan beleidsparticipatie doen als je wil. Indien een beleid niet wil werken aan een participatief beleid en zichzelf dus niet in vraag stelt, noch de ruimte creëert en inbreng toelaat zal elke vorm van beleidsparticipatie uiteindelijk een stille dood sterven.

4. Aandacht voor superdiversiteit

Maar wat bedoelt het Minderhedenforum nu precies wanneer ze spreekt over een participatief beleid met aandacht voor superdiversiteit?

We begrijpen hieronder een aanpak op twee fronten, zowel beleid als samenleving, waarbij men zich focust op: Maatwerk, Samenwerking, Communicatie, het proces en Matching.

MAATWERK: In een wereld die voortdurend in evolutie is, helpt het niet om statische methoden toe te passen. De realiteit vraagt dat je werkt op maat van situaties, mensen, doelstellingen, betrokken partijen, socio-economische contexten ... Dat maatwerk is meer dan ooit een noodzaak om tot een duurzaam resultaat te komen.

SAMENWERKING vanuit wederzijds respect en gelijkheid is cruciaal wanneer we willen werken aan een participatief beleid. We denken hierbij niet enkel aan interdisciplinaire maar ook aan multidisciplinaire samenwerking. Maatschappelijke kwesties zijn vandaag zo ingewikkeld en veelzijdig geworden dat we ze divers moeten benaderen, met partners uit verschillende hoeken. Een dergelijke samenwerking effent de weg naar een duurzame en kwaliteitsvolle oplossing.

Zo zorgt ze in eerste instantie voor een totaalbeeld van een bepaald maatschappelijk probleem. Er wordt niet één facet belicht, maar alle facetten komen samen. Bovendien zorgt samenwerking voor een diepgaande analyse. Men kijkt verder dan zijn eigen leefwereld of vakgebied. Samenwerking leidt ook tot complementariteit en tot nieuwe inzichten bij alle partners.

Ten slotte bereik je in groep eenvoudiger meer dan alleen.

COMMUNICATIE is geen eenvoudig gegeven. De geloofwaardigheid van een participatieproces hangt niet zozeer af van het resultaat dan wel van de vraag of het proces als kwaliteitsvol werd ervaren door alle actoren. Daarom moet de communicatie geloofwaardig, correct, tijdig, eerlijk en gemeend zijn. Communicatie heb je in vele vormen en allen zijn ze onderhevig aan interne en externe factoren. Communicatie wordt beïnvloed door iemands geschiedenis, ervaringen, leeftijd, geslacht, culturele achtergrond, opvattingen en gewoontes. Kortom, zijn sociale bril of referentiekader kleurt zijn communicatie- en interpretatiestijl. Ga hier bewust mee om.

HET PROCES: Procesgericht werken leidt dikwijls tot een duurzamer effect omdat het een fundamentele wijziging beoogt. Werken aan een participatief beleid is op zich een proces van lange adem. Het gaat over informeren, afstemmen van meningen, inzichten en gevoelens, om uiteindelijk

tot consensus te komen. Een participatief beleid betekent dus ook werken aan en met processen. Binnen dit gegeven moeten we bijzondere aandacht schenken aan getuigenissen, ontmoeting, coaching en vorming. Pas ze niet eenmalig toe, maar neem ze mee in een proces van verandering en maatschappelijk engagement.

MATCHING: Werken aan een participatief beleid gaat ten slotte ook over de zoektocht naar nieuwe 'matchingmogelijkheden'.

Er is heel wat potentieel, maar zowel individuen als organisaties of structuren staan vaak alleen. Het individu kent niet steeds de structuren die een antwoord bieden op hun ambities, vragen en bezorgdheden. Organisaties weten niet altijd hoe en waar nieuwe input moet worden gezocht en blijven vasthouden aan oude vormen en ledensamenstellingen. Een proces van bewuste matching zorgt ervoor dat beide partijen elkaar vinden. Durf aan matching doen. Het kan voor een nieuwe 'wind' zorgen en het proces van een participatief beleid met aandacht voor superdiversiteit ten goede komen.

5. Conclusie

Met deze bijdrage wil het Minderhedenforum ervoor pleiten dat, gezien onze huidige realiteit, werken aan een participatief beleid met aandacht voor superdiversiteit geen keuze, maar een noodzaak is. Het Minderhedenforum werkt hieraan door mensen samen te brengen, participatie te erkennen en te versterken, beleidsmakers te overtuigen en maatregelen af te dwingen. Vanuit onze achterban en onze leden ontwikkelen wij standpunten over verscheidene beleidsthema's en verdedigen die bij beleidsorganen en in de media. Door samen te leren en te discussiëren, houden wij de vinger aan de pols van wat er leeft.

Tot slot wil het Minderhedenforum duidelijk maken dat ook u een deeltje bent van die superdiversiteit en dat u net als het Minderhedenforum deeleigenaar bent van de wereld waarin we leven. Het is aan u en ons om, samen met anderen, op zoek te gaan naar oplossingen die gedeeld worden, kwaliteit bezitten en vooral duurzaam zijn.

6. Literatuurlijst

J. VAN DAMME, F. SCHRAM & M. BRANS; *Participatie: what's in a name. Een multidisciplinaire kijk op maatschappelijke participatie*. Vanden Broele Academics; Brugge; 2012.

P. D'HOOGHE; *Cultuurraden*. Rapport Minderhedenforum; Brussel; 2014.

KORTOM VZW, LEVUUR VZW & VLAAMSE OVERHEID DEPARTEMENT ALGEMEEN REGERINGSBELEID; *Participatie, de wol bij al het geblaas. Frisse praktijkverhalen en prikkelende gedachten*. Brussel; 2014.

F. DE RYNCK & K. DEZEURE; *Burgerparticipatie in vlaamse steden. Naar een innovatief participatiebeleid*. Vanden Broele; Brugge; 2009.

J. VAN DAMME & M. BRANS; *Draagvlak organiseren of maatschappelijke betrokkenheid valideren? Een analyse van twee participatieve planningsprocessen*. Steunpunt Bestuurlijke organisatie Vlaanderen; Leuven; 2010.

LLESHI B. & VANDENBOSSCHE M. (eds); *Identiteit en interculturaliteit. Identiteitsconstructie bij jongeren in Brussel*. VUBPRESS; Brussel; 2012.

MALY I., BLOMMAERT J. & BEN YAKOUB J.; *Superdiversiteit en democratie*. EPO; Antwerpen; 2014.

GELDOF F.; [Superdiversiteit. Hoe migratie onze samenleving verandert](#). Acco; Leuven; 2013.

DERWAEL B.; *Praktijkgids Participatie. 55 concrete tips voor succesvolle inspraakprojecten*. Brussel; Politeia; 2013.

Dit handelingskader is een uitgave van Minderhedenforum vzw.

Over dit handelingskader

Dit document kwam tot stand vanuit drie jaar praktijk project Changemakers.

We danken hierbij ook Samenlevingsopbouw Vlaanderen vzw & De Wakkere Burger vzw voor hun input.

Benieuwd naar de resultaten van 3 jaar Changemakers? www.changemakers.be